

DE GELDERLANDER

ZATERDAG 22 MEI 1993

De wilde tuintjes van Louis Guillaume Le Roy genoten in de jaren zeventig een zekere bekendheid. Daarna werd het wat stil rond de nu 68-jarige Le Roy. Sinds een jaar of vijf staat de in het Friese Oranjewoud wonende kunstenaar en filosoof weer in de belangstelling, nu met zijn 'eco-kathedraal', een complex bouwwerk van steen en groen, dat een tegenwicht moet bieden tegen de stedelijke eenvormigheid. Met zijn filosofie van de 'complexiteit' reist Le Roy stad en land af. Vooral in het buitenland weten ze zijn ideeën te waarderen. De technische universiteit van Braunschweig verleende hem zelfs een ere-professoraat. Hoewel het aantal excursies naar zijn eco-kathedraal toeneemt voelt Le Roy zich nog steeds miskend. Een profet in eigen land.

Louis Le Roy in zijn eco-kathedraal: een kerngezond systeem.

Foto: Do Visser

De vrije energie van Louis Le Roy

Tegen de eco-kathedraal van Mildam kan geen verzuring op

Door Hans Gulpen

Een vrachtwagen van openbare werken van de gemeente Heerenveen is ons die ochtend voor geweest en heeft een flinke lading puin op het land achtergelaten. Fout, geen puin, zegt Louis Guillaume Le Roy staande op een metershoge steenhoop, dit is 'restmateriaal'. Twee, soms drie maal per week stort Heerenveen op het drie en een halve hectare grote landgoed van Le Roy zijn 'restmateriaal'. Klinkers, tegels, keien, bakstenen, betonnen rioolputten, trottoirbanden, stukken asfalt en veel zand: alles wat de stad na herbestrating, sloop en nieuwbouw overhoudt, gaat richting Mildam. Waar het door de beeldend kunstenaar/filosoof Le Roy wordt verwerkt in zijn eco-kathedraal. Anders dan andere kathedralen is die van Le Roy niet van verre zichtbaar. Ook vanaf de openbare weg die onmiddellijk langs het bouwwerk voert valt er vrijwel niets waar te nemen, verscholen als het ligt temidden van struiken, populieren en essen. De toegang wordt gemarkeerd door lage, schijnbaar willekeurige constructies van beton en steen en het begin van een wagenspoor. Het pad slingert zich het bos in. Aan weerszijden van het spoor rijzen gaandeweg hogere steenformaties op. Tussen grijsgroene muren, begroeide torens en terrassen stijgt het, om na enkele honderden meters en op een hoogte van vijf meter abrupt te eindigen. We staan bovenop een deels voltooide fortificatie waarvan de natuur al bezig is bezit te nemen, en kijken uit over belendende percelen: vlakke Friese weilanden, hier en daar onderbroken door kleine plukjes produktiebos. Zo vlak en egaal groen was Le Roys landgoed ook toen hij het

dertig jaar geleden kocht. Een overbemest en slaapverwekkend lapje grasland met een klein bosje. Nu waant de bezoeker zich in de Romeinse ruïnestad Ostia Antica, waar mos, planten en bomen een romantische relatie met de overblijfselen van menselijke bebouwing zijn aangegaan.

De gedachte aan Ostia vervluchtigt snel. Er zijn te grote verschillen. De cementloze bouwwerken die hier in Mildam tussen het groen opdoemen zijn massieve, ingenieus gestapelde steengroepen zonder gebruikswaarde. Ze hebben geen binnenruimte. Ook is de hand van de hovenier niet zichtbaar. Er zijn weliswaar mooie doorkijkjes en idyllische paadjes en de bloemen- en plantenpracht is adembenemend, maar daar komt geen mens aan te pas. Het is de natuur zelf, die hier ongestoord zijn gang gaat.

Vleugelslag

Natuurlijk heeft Le Roy in de loop der tijd het een en ander gezaaid. De essen en de grote rabarberplanten zijn niet kansen aanwaaien, evenmin als de montane flora en de subarctische bomen die hier en der op het landgoed te vinden zijn. Maar het meeste heeft zich toch uit eigener beweging op en tussen de stenen genesteld. Klein hoefblad, look zonder look en speenkruid laten zich niet dwingen. Ze komen ergens spontaan op; niemand die daar invloed op heeft. Le Roy noemt dat het 'Schmetterling-effect'. De vleugelslag van een vlinder in Japan kan het begin zijn van een zware storm op de Noordzee. Dat is geen zweriger onzin, bezweert hij, dat is bewezen. Er zijn zoveel factoren in het spel die bepalen hoe en waar de natuur zich laat gelden, dat er

geen beginnen aan is om dat op kunstmatige wijze na te bootsen. Het gefladder van de verre vlinder raakt aan het hart van de filosoof van Le Roy. Die draaft om drie kernbegrippen: complexiteit, vrije energie en tijd. Dat klinkt niet gemakkelijk, maar – voor wie nu op het punt staat af te haken – het valt wel mee. Wat ik ervan begrijp is dit: de wereld waarvan wij deel uitmaken is in aanleg complex en onoverzichtelijk. De natuur laat zich niet in modellen en schema's vangen. Je kunt wel een schema maken, maar dan moet je je aan grove simplificaties bezondigen. De klassieke uitspraak 'Eenvoud is het kenmerk van het ware' is onjuist. Neem een doorsnee stadspark met drie tulpen, een boom en een grasperk. Zou je dat park niet meer onderhouden, dan begint er van alles te groeien en ontwikkelt het zich tot complexiteit. Het nastreven van eenvoud en overzichtelijkheid is volgens Le Roy onmenselijk, omdat het niet parallel loopt aan de natuurlijke gang van zaken. Niets wordt dan aan het toeval of aan de creativiteit van mensen overgelaten. Met name in stedelijke samenlevingen gelden – uit angst voor chaos – ontelbare restricties. Het park, de straat, de wijk, ze zijn allemaal gevormd en mogen niet worden veranderd. Mensen kunnen daarom geen kant uit met hun vrije energie, de energie die elk levend wezen heeft om deel te nemen aan de natuurlijke ontwikkeling van zijn omgeving.

Wil een park (of een stad als geheel) uitgroeien tot een complex systeem, dan is daarvoor tijd nodig. Een tijd is nu juist datgene wat ons het minst wordt gegund. Politici en beleidsmakers rekenen in dermate korte tijdseenheden – vijf tot tien jaar is al erg

lang – dat slechts zeer eenvoudige zaken kunnen worden gerealiseerd. Complexiteit, waarin de mens zijn energie kwijt kan en zich dus vrijer voelt, kijkt daarentegen niet op de klok.

Fundamenten

Tijd speelt in Mildam dan ook geen rol. Of juist wel, het ligt er maar aan hoe men het bekijkt. Voordat Le Roy kon beginnen met de bouw van zijn eco-kathedraal liet hij het weiland eerst 'uitwoeden'. Daarmee gingen vijf, zes chaotische jaren heen, waarin de zwaar bemeste grond de vreemdste capriolen maakte. Grassen groeiden schouderhoog, zo hoog dat ze onder hun eigen gewicht bezweken, een aanhoudende plaag van slakken maakte de nieuwe eigenaar en zijn achterdochtige burens bijkans wanhopig. Toen het land na gedurig wachten dan eindelijk zijn evenwicht had hervonden, het gras niet meer hoger reikte dan de knie en de slakken als bij toverslag waren verdwenen, pleivede Le Roy een weg en liet hij de eerste vrachtwagen – met de fundamenten van een voormalige gevangenis – komen.

Sindsdien, nu al weer een kwart eeuw, fietst hij bijna dagelijks twee maal van zijn boerderijtje in Oranjewoud naar het vier kilometer verderop gelegen Mildam, waar hij zijn vrije energie omzet in zijn kathedraal. Wagen na wagen wordt gelost, elke vracht verwerkt alvorens de volgende arriveert. Naar berekening van Le Roy is zo inmiddels 13.000 ton steen, beton en zand aangevoerd. Meer dan genoeg om een groot aantal weilanden rond het dorp Mildam in een wanstaltige stortplaats te veranderen, maar op het landgoed lijken de tonnen in rook op te gaan.

Werktuigen gebruikt de filosoof niet, of het moesten een versten tuinschepje en drie kunststof rollen zijn. Over die rollen verplaatst hij zwaar materiaal. Sjouwen is ook niet nodig: waar de lading valt, daar wordt gestapeld. Weer of geen weer, zo bouwt Le Roy aan zijn complex systeem, toren na toren, muur na muur, die achter zijn rug door het groen langzaam worden opgeslokt.

Halve EG

Denk je eens in, zegt Le Roy, wat er tot stand zou kunnen worden gebracht als iedereen in staat wordt gesteld om zijn energie zo te gebruiken. Hij droomt hardop over een park van Parijs naar Amsterdam, dat er gemakkelijk zou kunnen komen als al die overtolligen op de arbeidsmarkt, alle werklozen die nu gedwongen zitten niets te doen en door de maatschappij zijn uitgekotst, hun creativiteit de vrije loop zouden kunnen laten. Elk jaar, becijfert hij, komen er op aarde 95 miljoen mensen bij. Ieder jaar zowat een halve EG. Stel je voor dat al die mensen in hun vrije tijd... Maar, constateert hij, politici staan dat niet toe. Kunnen ze ook niet, want ze zouden hun greep op de mensen verliezen en zich overbodig maken. Het argument als zou het wereldwijd bouwen van eco-kathedralen een weinig profijtelijke bezigheid zijn, wijft Le Roy weg. Hij wijst op het ons omringende groen, op het stugge gras, de alomtegenwoordige bereklauwen, de woekerende rhododendrons. Een kerngezond systeem, zegt hij, daar kan geen verzuring tegenop. Laat van alle ruimte die we hebben tien procent vrij, neem een tiende van elke stad en geef dat de tijd om zich te ontwikkelen en je zult zien dat een groot deel van onze stress en milieuproblemen zijn opgelost.